ԱԱՅՐԵՆԻՔ

15 փարա

ՕՐԱԹԵՐԹ

15 փարա

Հայրենիք ամեն օր կը հրատարակուի, տարեկան գինն է ֆօլսով եւ գաւառաց համար 7 արծաթ մէճիտ կանխիկ։ Գաւառական բերատարութեան ծախքը մեր վրայ է։ Վեցամսեայ եւ եռամսեայ բաժանորդք ալ կընդունուին։

Լրագրոյս վերաբերեալ գիր կամ հաւակ պետք է ուղղել առ Տէր-Խմբագիր Բիզա փողոց խանը թ. 14։ Խմբագրութեան ուղղեալ գիր եւ տուրուիր։ Ծանուցմանց առջեւ մեկ տողի համար 3 դրուշ է. աւելի առ գամի համար առաքիւրիւնց կըլլայ։

ԱԶԳԱՑԻՆ

ԿԱՐԾԻՔ

Գ.

ՆԵՐՔԻՆ ՎԻՐԱԿԱԶՄՈՒԹԻՒՆԸ ԱԶԳԱՑԻՆ ՎԱՐՉԱԿԱՆ ԸՆՏՐՈՒԹԵՆԷՆ ԿՈԿՍԻ

Բաւական չէ իշխան մը ունենալ. իշխանութիւնը վարելու կերպն ալ որոշելու է։ Ժողովրդի մը դլխուն եկած չարիքներուն պատճառը՝ երբեմն անգամ իշխանապետներու անկարողութեանը վերագրուած են, նոյնքան անգամ ալ իշխանաւորներու գէշ դրութեանը կամ կառավարելու յոռի կերպին վերագրուած է։ Ասոր համար է որ ինչպէս իշխանապետի մը ընտրութիւնը նոյնպէս և իշխանութեան մը դրութիւնը քննադատելի՝ պարսաւելի կամ գովելի եղած է ամեն տեղ և ամեն տեղ։ Ընկերական գիտութիւնը այնքան յառաջ գնացած չէ, որ կարող լինի ամեն մէկ ժողովրդի զեղծմանց կամ ղարգացման ճիշդ չափը որոշել և անոնց համեմատ դարմաններ տալ, ճիշդ այնպէս ինչպէս բժշկութիւնը հիւանդի մը ախտանիշը կամ առողջանիշը ճշդելով կուտայ դեղագիր մը. թեև բժշկի մը դեղագրին պէս օրէնսդիրք և քաղաքագէտք ալ կանոնաւոր դրութիւններ։ Խնդիրը է միշտ թէ՝ ի՛նչ տեսակ կառավարութեամբ ազգերն երջանիկ կը լինին։ Նաթօլէօն Գ. կը գրէր թէ՝ կայսրութիւնը խաղաղութիւն է, Հասարակապետական Ֆռանսան կամ քաղաքական իմաստասիրութիւնը կը ղղակէ թէ՝ Հանրապետութիւնն է այն միակ կերպ կառավարութեան, որով ազգերն երջանիկ և խաղաղ կը լինին։ Վերջապէս Ազգի մը, ժողովրդի մը ընկերական կենսագրութեան մէջ ա՛ւր դառնանք կը տեսնենք թէ՝ կառավարելու դրութիւնը կամ կերպը՝ ազգի մը երջանկութեան կամ ապերջանկութեան, խաղաղութեան կամ խռովութեան զօրաւոր պատճառներէն ոչ թէ մին եղած է, այլ այն մեկ հիմն կամ իրաւունքը՝ որով ազգերն գոյանալէն յետոյ՝ կրցած են ապրիլ և յառաջանալ իրենց գոյութիւնը։ Երբ քան զմեզ՝ մեր հետ անբախտաբար կերպով յառաջ գնացող ազգեր իրենց զարգացումն և յետադիմութիւնը իրենց կառավարական կամ վարչական դրութեան մէջ կը փնտռեն. մենք ինչո՞ւ մեր իշխանութեան կերպին նկատմամբ անտարբեր մնանք, ըսելով թէ՝ բաւական չէ պետ մը՝ իշխան մը ունենալ, իշխանին վարելու կերպն ալ որոշուած լինելու է։ Հիմակ ունինք մեր իշխան Պատրիարքը. սակայն պէտք չէ ամեն բան սպասենք Պատրիարքէն ճիշդ այնպէս ինչպէս կոպասէին հին արևելցիք երեսից չաստուածներէն։ Ազգին Պատրիարքն ազգային օրինաց պատասխանատու գործադիրն է, պատասխանատու թէ Ազգին և թէ Տէրութեան առջև։ Ազգին իշխանական օրէնսգիր մարմինը Ազգային ժողովն է։

Հիմակ Ազգը կառավարելու երկու դրութիւն ունինք. երկուքն ալ թէ ներկայ Պատրիարքէն և թէ Ազգ. ժողովէն վաւերացուած են։ Առաջինն է Սահմանագրութեան համաձայն 14 աշխարհական և 14 կրօնականներէ բաղկացեալ խառն ժողով մը՝ որ ունի իւր ատենադպրակարգեալ խորհուրդները, վարչութեան այս տեսակը կընտրուի Ազգ. ժողովէն. և դտնուած Պատրիարքը անհամաձայնութեանց և խռովութեանց չը դացուելիք դեպքեր բացուին։ Ահա ինչպէս կը տեսնուի՝ նախկին դրութեամբ վարչական անհամաձայնութիւն մը ծագած պէս, կամ Պատրիարքը կամ Ազգ. վարչութիւնը պիտի տապալի, իրենց հետ տապալելով միանգամայն Ազգին օրինաւորութիւնը, վստահութիւնը և դործունէութիւնը գտնուած բոլոր բարեկարդութեամբն հանդերձ։ Երկրորդն է «խորհրդարանական» կերպը։ Այս երկրորդ կերպով Պատրիարքն ինքը կընտրէ վարչապետ մը, և այդ վարչութեան գլուխ-պետն ալ իւր համախոհներ իրեն դործակից կընտրէ։ Այս կերպը սա առաւելութիւնն ունի որ թէ բոլոր լուսաւորեալ երկիրներու մէջ դործած. ուած վարչական դրութեանց ամենէն աւելի փորձ. ձն ու տիրողն է, և թէ հանրական դործոց մէջ հասարակաց վստահութիւնն գրաւող և պատկառանք ներշնչող՝ վարչական «համախոհութիւն» «համաձայնութիւն» քօուած բանը կերաշխաւորէ։ Եւ այս վերջին ձևն անոր համար ընդունեցին թէ Ազգ. ժողովն և թէ Ներսէս Պատրիարք. վասն զի համոզուած էին և համոզեցին Ազգն թէ՝ այս կերպն նախօրդէն ընտիր է. որովհետև աշխարհաքաղաքացի եղած է. և թէ այս կերպով աւելի կարուկ և դիւրին կերպով կը տնօրինուին Ազգին բոլոր գործերը, Ազգին ներքին կազմակերպութեան գաղտնիքը վարչական դրութիւնը որոշելէն կախուած ունի։ Ներկայ վարչութիւնը՝ (որուն գլուխը կը գտնուի ամենուս ալ թէ Տէրութեան և թէ Ազգին բարձր համարումն ու համակրանքը ի սկզբանէ անտի լիաջոր կերպով վայելող պատկառելի և պատուաւոր անձ մը՝ այն է Վսեմ. Սիմոն պէյ) հրաժարած է այն օրէն յորում Ներսէս Պատրիարքը վերահաստատուեցաւ։ Չի ըստ Ազգ. ժողովոյ որոշման՝ ոչ թէ միայն ներկայ վարչութիւնը, այլ և վարչութեան ներկայ դրութիւնը կեանք պիտի ունենային մինչև ընտրութիւն Պատրիարքին։ Եւ ահա Պատրիարքը վերընտրուեցաւ։ Ըսել է թէ ներկայ վարչութիւնը և իւր վարչական դրութեան կերպն ալ իրենց առաջմանակայ վարչական կեանքին հետ վերջացան։ Ներսէս Պատրիարքին իմաստութիւնը և վարչական փորձառու հմտութիւնը անկէ կախուած ունի, որ նախ որոշէ թէ հի՞ն թէ նոր կերպով պիտի կազմէ իւր վարչութիւն (թէ խառն՝), երկրորդ ընտրէ կամ ունենայ այնպիսի վարչական մարմին մը կամ խորհրդարան մը, որ ազգին ամեն կարդի անձանց վստահութիւնը և համակրանքը մեծաւ մասամբ գրաւող անձերէ բաղկանայ։ Ներկայ վարչութիւնը այն մեծ իրաւամբ ալ չէ կարող չարունակել, զի ընտրուած էր ընդհանրապէս հակապատրիարքեան տարրներէ. կարելի է Ներսէս Պատրիարք չը համարձակի յայտնապէս ըսել թէ՝ ես չեմ ուզեր այս վարչութեան հետ գործել, բայց վարչութիւնը գիտնալու է որ՝ ղիրենք ի պաշտօն կոչելու ատիպողական բացառիկ պարագայները և հարկերը վերցած են. հետևաբար իրենց վարչութեան հարկն ու պէտքն ալ դադրած է. և Ներսէս Պատրիարքը գալէն յետոյ տակաւին օր մը աւելի պաշտօնի վրայ մնալն իսկ իրենց արժանապատուութեան կերցնելու չեն։ Ներքին կազմակերպութեան առաջին քայլը դալիք վարչութենէ և անոր ընտրութեան կերպէն կախուելի ունի։

ՕՇԻՆ

ԻՄ ՄՏԱԾՈՒԹԻՒՆՔ

ՁԼԲ.

Վ.ԵՀԱՊԵՏԱԿԱՆ ՊԱՐԳԵՒՆԵՐ

Երկու եօթնեակները ցնծութեան օրեր եղան ընդհանուր Հայոց համար։

Մեծ-եպարքոսի տեսակցութեան յաջորդեց Օգոստափառ Սուլթան Համիտ խանի տեսակցութիւնն։

Հայն հպարտ է իւր սիրելի Պատրիարքով, զի ուր որ գնաց սիրելի ըրաւ թէ Ազգը և թէ իւր անձը։

Վեհ. Սուլթանը հազար ոսկի նուիրեց Նորին Բարձր. Սրբազնութեան, և առաւ Ս. Պատրիարքն իւր չնորհակալութիւնն յայտնելու համար բիւր օր արքունի պալատ գնաց Գեր. Տ. Մկրեան հօր հետ, ուր ի ճաշ հրաւիրուելէ զատ խիստ փառաւոր ընդունելութեամբ հիւրընկալուեցաւ Եըլտըզի արեգակնափայլ վեհապետէն, և առ ի յիշատակ, ականակուռ ծխատուփ մը ընծայ ընդունեցաւ։

Բարձր. Ս. Պատրիարքը գահոյից գահլիճը մանելով երիցս խոնարհութիւն կընէ և Վեհ. Սուլթանը Ն. Սրբազնութեան ձեռն բռնելով քովը կը նստեցնէ։

Վեհապետական տեսակցութիւնն որ բոլորովին առանձին էր, կը տեւէ 15 քաղցրագոյն վայրկեաններ, յորս երկու արեւելեան մեծ ազգերու գահակալներ բարեսիրութեան և բարեմաղթութեան իղձերով կզգածուէին, Մին իբր տէր երկրի և վեհապետ ժողովրդոց իւր բարձր և գնահատելի գոհունակութիւնը կը յայտնէր Միւսը՝ բազմաչարչար և տառապեալ ժողովրդեան հոգւոյս Հայրն իւր չնորհակալութիւնը կը մատուցանէր վերաբերմամբ այն վստահութեան և հմարման որուվ կը հաճէր պատուել և վերստին յիւր աթոռը բազմեցնել։

Ազատերու և ժողովրդոց այդ վեհաւայրին մէջ միայն երկու էակներուն յայտնի են թէ ինչ ներչնչումներ և մաղթանքներ սլացան դէպ ի վեր դէպ ի երկնային թագաւորն, երբ Վեհ. խալիֆայն կը հաճէր պատասխանել թէ — ինք գոհ է Հայոց ազգին և Պատրիարքին հաւատարմութենէն, թէ կը սիրէ զանոնք և թէ Աստուծոյ չնորհիւ, ընդհանուր բարօրութեան օրեր հեռի չեն։ —

Հայոց ազգին համար ամենէն թանկագին պարգեւն այն վեհապետական խոստումներն են։

Տա՛յր երկինք որ ընդհանուր բարօրութեան օրերն իրօք հեռի չըլլային և երկիրն և ընդնմին այս տառապեալ ժողովուրդը փոքր ինչ չունչ առնէին լիաթոք։

Մեր ամենամեծ ուրախութիւնն այն է որ հայր և որդի, ասեմ, վեհապետ և ժողովրդապետ միմեանց սիրտ կարդալու պատեհութիւն ունեցան և առ այս բաղդաւոր եմք, որով տարապարտ կասկածներ փարատեցան, եթէ երբէ՛ք կային, և մեր Օգոստափառ վեհապետը մօտէն ճանչցաւ թէ Հայը ո՛րքան հաւատարմութիւններ կը տածուցանեն, փափաքներ որոց իրականացմամբ հաւատարապէս պիտի օգտին թէ Հայը և թէ մեծ տէրերը երկրին։

Հայերը թէ և քրիստոնեայ, բայց բոլորովին զատ և ազատ եկեղեցի, զատ և ազատ ցեղ մ'ունին, որովք ներելի չէ կասկածիլ իրենց անկեղծութեան վրայ. յոյնն ալ քրիստոնեայ է, պուլկարն ալ քրիստոնեայ է, բողոքականն ալ, պապականն ալ քրիստոնեայ են, բայց Հայոց քրիստոնէութիւնը բոլորովին տարբեր և անկախ է ր նոցանէ։

Արդ եթէ Հայը իրենց ինքնուրոյն եկեղեցին և ազգութիւնը պահելու պահպանելու ապահովագոյն միջավայր օսմանեան գահը կընտրեն, օսմանեան մեծազօր տէրութեան իմաստութենէն և հեռատեսութենէն ևս սպասելու իրաւունք ունին, որ իրենց պարկեշտ բաղձանքներըն և ձգտումներն լրջօրէն ուշադրութեան առնուին Որոց կողմէ որ անկ է, որպէս զի երկիրը հարկ եղած բարւոքումներն և բարենորոգումներն զգենլով, չարքաշ, տոկուն և բազդակից միանդամայն զօրաւոր նեցուկ մ'ունենայ իւր մէջէն, ապագայ նախանձընդդէմ աչխարհավարութեանց և չարամիտ ոտընձգութեանց դէմ ապահովապէս և ազդուապէս մարտնչելու համար։

Եւ մեք առաջինն եմք մեղթողներէն և փափաքողներէն՝ որ վեհապետական թանկագին պարգևներն այն բարւոք հասկացողութենան դախերգանքն ըլլան։

Խ. Ե. Ս.

Մայրաքաղաքիս մէջ գտնուած 13 եպիսկոպոսունք ընդ առաջնորդութեամբ Գեր. Խորէն Նար-Պէյ Սրբազանի խմբովին Ամեն. Ս. Պատրիարք Հօր ներկայացան երէկ ի Պատրիարքարան, և առաքրեալ Ուղերձ մը մատուցին. որով Ս. Պատրիարք Հօր վերահաստատութիւնը չնորհաւորելէ վերջը, եկեղեցւոյ բարեկարգութեան, եկեղեցականաց վիճակի բարւոքման և եկեղեցական իրաւասութեան վերաբերեալ ինչ ինչ առաջարկութիւններ կընէին, և իմաց ուրի կը խնդրէին որ մայրաքաղաքիս մէջ կուսակրօն և ամուսնացեալ եկեղեցականներ հաստատուի։

Ս. Պատրիարք Հայրը մէկ ժամէն աւելի տեսակցեցաւ անոնց հետ, և յորդորեց որ միաբանութեամբ գործեն յօգուտ ազգին և եկեղեցւոյ, և խոստացաւ իրենց առաջարկութիւնները նկատողութեան առնուլ։

Մայրաքաղաքիս գաղղիական դեսպանատան առաջին թարգմանը Ս. Պատրիարք Հօր չնորհաւորութեան գնաց երէկ ի Պատրիարքարան։

Ազգային երևելիներէն վսեմ. Ե. Նուրեան և վսեմ. Վահան էֆէնտի ալ չնորհաւորութեան գացին երէկ Ս. Պատրիարք Հօր։

Ազգային գրագիտուհի տիկին Տիւսար ալ իր ամուսնոյն հետ չնորհաւորութեան գնաց երէկ Ս. Պատրիարք Հօր։

Էջմիածնի Սինօդի անդամներէն Գեր. Մկրտիչ եպիսկոպոս Սինօդի նախագահի տեղակալ կարգուեր է. իսկ կաթողիկոսական տեղապահը տակաւին չէ որոշուեր։

Սովորութիւնն այնպէս է եղեր որ Վեհ. կաթողիկոսի վախճանումը և նորա տեղապահին անուանումը միանգամայն կը ծանուցուի եղեր Ռուսիոյ կայսերը, որ ըստ Պալաժէնիայի օրինաց կաթողիկոսական ընտրութիւն կատարել կհրամայէ այս ինչ օրէն սկսեալ մինչև այն ինչ օրը։

Գատրգիւղի ազգայնոց կողմանէ ժողովրդական հանրագիր մը ներկայացուեցաւ Ս. Պատրիարք Հօր, որ ազգային Հիւանդանոցի պատ. Հոգաբարձութեան վերահաստատութիւնը կը խնդրէ։

Մայր եկեղեցւոյ թաղեցւոց կողմանէ ստորագրեալ հանրագիրն ալ Ն. Սրբազնութեան ներկայացուեցաւ երէկ։

Գոհութեամբ իմացանք որ Ամեն. Ս. Պատրիարք Հայրը յառաջիկայ կիրակի օր Բերա պիտի երթայ Գարակէօզեան Մեծ. Գրիգոր էֆ. ի Բերայի կալուածոց սընտուկէն ունեցած 3800 ոսկւոյ պահանջքի խնդիրը ինքն անձամբ կարգադրելու համար։

Ս. Պատրիարք Հայրը Բարձր. Շէյխ-իւլ-Իսլամ էֆէնտիի այցելութեան գնաց երէկ իրիկուն։

. . . Ժամագիր Հայրենիք պատուական լրագրոյ.

Ամեն ատեն ամեն պարագայի մէջ օրհնութեանց և գովեստից արժանի հանդիսացած են և կը հանդիսանան այն ազգայինք, որք քաջ ճանաչելով իրեանց ազգային պարտականութիւնքն, կը փութան զայնս ըստ կարի իւրեանց անթերի կատարել. Ահա՛ասիկ այս դատէն կընան համոզուիլ ի Զօրթոլ-խան բնակեալ կոշկակար Եվերեկցի և Ֆէնէեցի ազգայինք. որք Ս. Երուսաղիմայ Պարտուց բարձման ի նպաստ հանգանակութեան չրջագայած միջոցիս յանշափս չնորհակալ ըրին զիս, իւրաքանչիւր ոք ամեն մի անհատի համար յատկացեալ երեք արծաթ դահեկանը առանց դժկամակութեան յօժարակամ և ուրախ սրտիւ նուիրելով ի մեծաց մինչև ցվոքունս, այսինքն վարպետներէն մինչև տասներկու տարեկան աշակերտները. և ո՛չ միայն՝ այսչափ, այլ և ինքնաբերաբար 2-ե տումակ առնելով և դրամը առ ժամայն վճարելով կատարեալ ազգասիրութեան և եկեղեցասիրութեան ապացոյց տուին Այո՛, Խըմբապետ Տէր, ոչ ոք ի նոցանէ զանազան առարկութիւններով և մտացածին մեկնութիւններով (զորս ոմանք յազգայնոց կընեն, որպէս զի պահանջուած ըստակը չը վճարեն) խոյս չտուաւ այս ազգերլին պարտքը բառնալու նպաստող սոյն հանգանակութեան մասնակցելէ. վասնզ

Ա.յն ատեն Օլեն ոտ բառը Հայերէն ըսելու ձեւ չէր գտներ, ու «Հօրաքոյր» ու մտածեց թէ Հայերէն ալ պէտք է ունենայ այդ անունը, ու ինքնիրեն կրկնեց զայն մինչեւ որ սորվեցաւ զայն։ Ապա դարձաւ Ֆրանսերէնին եւ ըսաւ.

— Ես կ՚ուզեմ որ դուք ինծի ըսէք թէ ինչպէս կրնամ ես ձեզ օգնել։

Ֆրանսերէնը ան գիտէր աւելի լաւ քան Հայերէնը։

— Ձօրաքոյր։

— Ներե՛ք, պատասխանեց աղջիկը հիւանդոտ ժպիտով. ներս եկէք, ներս եկէք։

Օլեն ներս մտաւ։

Ինկաւ ինքզինքը աթոռի մը վրայ ու ըսաւ.

Ես կ՚ուզեմ որ դուք ինծի ըսէք թէ ինչպէս կրնամ ես ձեզ օգնել։

Ինկաւ ինքզինքը աթոռի մը վրայ ու ըսաւ.

—

ԸՆՏԻՐ ԱՍԱՑՈՒԱԾՔ

ՕՏԱՐԱԶԳԻ ԱԿԱՆԱՒՈՐ ԱՆՁԱՆՑ

կենսագրական յիշատակօտ տեղեկութեամբք

Հատոր Ե

ԵՂԻՇԷ ՎԱՐԴ. ԴՈՒՐԵԱՆ

Տպագրեալ ծախիւք Գրական Մատենախմբի Իւսկիւտարու

Արաւեան մաքուր տպագրութեամբ հրատարակեալ սոյն մատենիկը՝ որ կը պարունակէ օտարազգի ականաւոր անձանց ընտիր ասացուածները կը ծառայէ մանկանց իբրեւ նիւթ գրութեան եւ իբրեւ գրական մնունդ նոցա մատաղ մտաց։ Ամեն կարդի աղջկանց ընթերցասիրութեան արժանի գործ մ'է այս։

Կը գտնուի բոլոր հայ գրավաճառաց քով իր գին 5 ղրուշ

ԱՊԱՑՈՑՔ ՀՇՄԱՐՏՈՒԹԵԱՆ

ի ձեւ Հարցման և պատասխանեայ

Տպագրութիւն Արամեան

Կը ծախուի բոլոր գրավաճառաց քով իր գին 5 ղրուշ։

ԼԱՄՄԱՅԻ

ՄԵԼԻՔՈՒԹԻՆՆԵՐԸ

1600 — 1827

Նիւթեր Հայոց նոր պատմութեան համար արտատպած Մշակ լրագրից։

ԷՍՐԱՐԸ ՀԻՆՑ

Հեղինակ ՔՈՈՎԻԷ ՏՐ ՄՈՆԹԷՓԷՆ

Հրատարակէ Տ. Գ. Տէր Ցակոբեան

Տետրը 20 փրս։ Ընդամենը 80 տետր պիտի լինի։ Բաժանորդ գրասղք միայն 50 ղրուշ պիտի վճարեն։ Տետրերը լրագրավաճառաց քով ալ կը գտնուի։

ՏԷՐ-ԽՄԲԱԳԻՐ

Ա. Ց. ԱԹԱԼԻՔԵԱՆ

Տրիզա Փաշա խան թիւ 14

ՓԱՆԱՍԻ

ԴԵՂ ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ ԵՒ ԴԵՂ ՍԱՄԱՐԱՑԻՈՑ

Կը ծախուի Մինասեան եւ Ընկերաց Ամերիկեան վաճառատունը ի Ղալաթիա կ. Պոլսոյ։

Փանասէն իւր օգտակարութեամբն, ինչպէս Ամերիկայի եւ Եւրոպիոյ, նոյնպէս եւ Թուրքիոյ այլ եւ այլ կողմերը մեծ ընդունելութիւն գտած է։

Փանասէն գեղացւոյն եւ գաւառացւոյն բժիշկն ու բարեկամն է, եւ մեծ օրհնութիւն մը համարուած է այն տեղերուն համար, ուր բժիշկ ու դեղ եւ դարման հազիւ կը գտնուին։ Փանասէն բուսեղէններէ բաղադրեալ լինելով՝ բոլորովին անվնաս է։ Փանասէն այրածին ցաւը կ'առնէ ու քիչ առեն մէջ կը բուժէ. նոյնպէս եւ մարմնոյն կարուած ու ճմլուած տեղերուն ցաւն ու բորբոքը չուտով կ'անցնէ։

Ջղային, յօդային եւ ոսկրային թաւոյկ ցաւերը բուժելով՝ տագնապելը կը հանդարտեցնէ։ Ստամոքսի, փորի եւ աղեաց ցաւերը կը կտրէ ու պղտէ յառաջ եկած դժուարութեանց առաջքը կառնու։

Փանասէն ակռայի թաւոյկ ցաւերը չուտով կը բուժէ։ Մարմնոյն կարուած կամ վիրաւորեալ կողմերն առանց փանասէ քսելով չուտ կը բժշկուին ու կը գոցուին։ Փանասէն կը բժշկէ նաեւ փորհարութիւն, թանչք, հազ, ջերմ, կոկորդի բորբոք եւ ուռեցք, մէջքի ցաւ եւ այլ զանազան ախտեր, որոց ակզբնապատճառը գրեթէ նոյնն են։ Այսպէս կը վկայեն շատեր, որք փորձած են։ Ընտանիք իրենց տան մէջ ու պանդուխտք եւ ճանապարհորդք իրենց մօտ փանասէ պահելով եւ յանկարծական դժուարութեանց առեն գործածելով մեծ օգուտ կը քաղեն եւ ծանր հեռեւանաց առաջը կառնուն։ Փանասէն հեղուկ է, որ թէ՛ մարմնոյն վրայէն քսելով եւ թէ՛ խմելով ալ բժշկութիւն կը գործէ։

Գործածութեան կերպը հետեւեալ է։ Գլխաւոր վաճառատեղին է, Ղալաթիոյ Եէնի-ձամիի դրան կից Մինասեանին Ամերիկեան վաճառատունը, նաեւ մայրաքաղաքիս դեղագործաց քով ու գաւառներն ալ կը գտնուին։

նախարարաց և մատակարարներու հետ եղած սակարկութեանց մէջ եթէ նախարարը խաբուած չէը, պետութիւնը միշտ գողցուցած էր. ուստի վճարման ժամանակին միշտ կարելի եղածին չափ կը վարանէր, դժուարութիւններ և դիտողութիւններ կընէր։ Ինչը ոտ անդրդուելի կարծիքն ունէր թէ, ամեն մատակարար գող էր։

Օր մը մարդ մը ներկայացուցին որ նիւթի մը մատակարարութիւնը յանձն առած և ընդունած էր։

— Անուննիդ ի՛նչ է, հարցուց նա իւր սովորական յոխորտանօք.

— Վօլան, քաղաքացի առաջին հիւպատոս։

— Մատակարարի գեղեցիկ անուն։

— Բայց իմ անունս երկու Լ ով կը գրուի, քաղաքացի։

— Աւելի աղէկ կը գողցուի, պարոն, կրկնեց Ֆօնթաբրի։

Եւ կրնակը դարձուց։

Ֆօնթաբրի արդէն տրուած որոշում մը շատ քիչ անգամ կը փոխէր, մինչև իսկ եթէ անիրաւ ըլլալը հաւկնար. բնաւ անոր բերնէն լսուած չէ. «Ես սխալեցայ»։ Ընդհակառակն անոր սովորական խօսքն էր. «Միշտ գէշ կարծելով կսկսիմ»։ Ա՛յս առածը աւելի թիմնի արժանի էր քան Օգոստոս։

Ա՛յսու հանդերձ Ֆօնթաբրի զմարդիկ անարգելը իրեն դիտուս ըրած էր քան ճշմարտապէս կարհամարհէը. ոչ ատեցող և ոչ վրէժխնդիրը էր. միայն երբեմն «կարևորութիւն», երկաթի եղջիւր ունեցող առաջնորդ էր շատ կը հաւատար։ Եւ սակայն քաղաքական ատենարէզէն դուրս, ղդայուն, բարի, գթած էր. մանուկները կը սիրէր, որ մեծ և գթոտ սրտի մը ապացոյցն է. իւր անհատական կենաց մէջ մարդկային տկարութեանց վրայ ներող աչօք կը նայէր, և երբեմն պարզմտութեամբ Հէնրիկոս Դ. ի դերը կը կատարէր որ Սպանիոյ դեսպանին հասած ատեն իւր տղոց հետ կը խաղար։

Եթէ պատմութիւնը գրել հարկ լինէր, Ֆօնթաբրթի համար տակաւին շատ բաներ կարող էինք ըսել։

Բայց մեր ըրածը պարզ ժամանակագրական մ'է յուսելով Ֆօնթաբրթի իւր դերն ունի։

Գանք Լօլանի հետևաբար մեր պատմութեան։

ԼԷՕ

ԴԵՍՊԱՆԸ

Տեսանք որ Լօլան վերադառնալով առաջին հիւպատոսը տեսնել խնդրած և պատասխան ընդունած էր թէ, առաջին հիւպատոսը օսմկանութեան պաշտօնէին հետ կը տեսակցի։

Լօլան տան մէջ ընտանի էր. ով որ ալ ըլլար Ֆօնթաբրթի հետ աշխատողը, Լօլան ճամբորդութենէ մը կամ պարզ պտոյտէ մը վերադարձին սովորութիւն ունէր սենեկին գուռը կէս բանալու և գլուխը ներս խօթելու։

Շատ անգամ առաջին հիւպատոսը այնքան զբաղեալ էր, որ երևցած գլուխին ուշադրութիւն չէը կրնար ընել։